

УДК 351.74

Сокурєнко В. В.

Ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, доцент

ПОЛІЦІЯ В УКРАЇНІ ТА СУЧАСНОМУ СВІТІ: ПРИНЦИПИ ДІЯЛЬНОСТІ

В Україні з 2015 року започаткована діяльність поліції, яка, судячи за сьогоденною статистикою та позитивними відгуками населення країни, набула нових якісних рис. Безумовно, її діяльність не могла би бути такою успішною, якби вона свого часу не знайшла всебічну підтримку з боку керівництва держави та Міністерства внутрішніх справ України.

Разом з тим запорукою такого успіху запровадження української поліції є переважно загальні принципи її діяльності, що були закладені в підвалини організації та функціонування цього нового правоохоронного органу. Слід зазначити, що такі загальні принципи діяльності поліції є характерними не тільки для нашої держави – вони є базовими в усіх провідних країнах світу, тому Національна поліція їх має не тільки відслідковувати, але й постійно використовувати у своїй діяльності.

Важливість загальних принципів діяльності поліції є настільки значущою, що в чинному законі України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII [1] цілий розділ другий було присвячено принципам такої діяльності. Серед них, зокрема, визначені такі, як верховенство права (ст. 6), дотримання прав і свобод людини (ст. 7), законність (ст. 8), відкритість та прозорість (ст. 9), політична нейтральність (ст. 10), взаємодія з населенням на засадах партнерства (ст. 11).

Оскільки ми говоримо про нову вітчизняну поліцію та нові принципи її діяльності, то вже сьогодні можна порівняти означені принципи з принципами діяльності «старої міліції», яка ще недавно функціонувала в нашій державі. Так, принципами міліції за вже не чинним сьогодні однойменним законом України від 20.12.1990 № 565-XII [2] були позначені: законність, гуманізм, поваги до особи, соціальна справедливість, взаємодія з трудовими колективами, громадськими організаціями й населенням. А ще, побічно, гласність, позапартійність при виконанні службових обов'язків. Дуже примітно, що усі принципи діяльності «старої міліції» вмістилися в

одній статті закону України «Про міліцію», на відміну від шести у чинному законі України «Про Національну поліцію», де їм приділена значно більша увага.

Так, нова поліція у повсякденній та службовій діяльності має керуватись такими принципами: *верховенства права*, щодо якого людина, її права і свободи визнаються найвищими цінностями та визначають зміст і спрямованість діяльності держави; *дотримання прав і свобод людини*, які гарантовані Конституцією та законами України й міжнародними договорами України, ратифікованими Верховною Радою України; *законності, відкритості та прозорості*, щодо чого поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією і законами України; *політичної нейтральності*, яка забезпечується шляхом захисту прав і свобод людини незалежно від її політичних переконань та партійної належності; *взаємодії з населенням на засадах партнерства*, стосовно чого діяльність поліції здійснюється в тісній співпраці та взаємодії з населенням, територіальними громадами і громадськими об'єднаннями на засадах партнерства і спрямована на задоволення їхніх потреб.

Слід зазначити, що системне ядро означених принципів діяльності нової поліції було вибудовано практичним досвідом діяльності ще класичної світової поліції та сформовано свого часу як іноземними, так і вітчизняними вченими. Однак тільки сьогодні, за роки незалежності нашої держави, воно набуло нового сенсу.

Так, наприклад, К. С. Бельський визначив *правові принципи організації та діяльності поліції* як основні ідеї (положення), що мають характер безумовних вимог, закріплюються безпосередньо в законодавчих актах або ж впливають зі змісту конкретних правових норм та є керівними началами для органів і посадових осіб, уповноважених на охорону громадського порядку і забезпечення громадської безпеки. При цьому, як визначає вчений, стосовно саме діяльності поліції принципи «охоплюють об'єктивно сформовані закономірності, традиції, правові норми та етичні правила, які поступово усталилися у сфері поліцейської діяльності й покликані забезпечувати стабільність та ефективність функціонування поліцейського апарату» [3].

Тобто звідси простежується певний дуалізм самого існування означених принципів поліцейської діяльності: з одного боку, вони призначені для якісного виконання поліцією виключно професійних обов'язків, з іншого, – для застереження можливої полі-

цейської сваволі від результатів такої діяльності. Безумовно, таке завдання для вітчизняного законодавця було достатньо складним, проте його вирішення успішно реалізоване, як уже йшлося раніше, в нормах чинного закону України «Про Національну поліцію».

Водночас К. С. Бельський, фактично вказуючи на недостатність тільки законодавчих формулювань для успішної поліцейської діяльності, звертає особливу увагу практиків на важливість ретельного відпрацювання загальних принципів функціонування поліції саме в *підзаконних актах і статутних документах*. Він же пропонує «шість основоположних принципів діяльності з обслуговування населення, а саме: визначення рівня стандартів обслуговування та їх публікація; інформація та гласність; вибір і консультація; допомога та ввічливість; виправлення помилок; оптимальне обслуговування у межах витрачених коштів» [3].

Безумовно, слід погодитися з ученим, тим більше, що деякі з таких принципів – гласність, виправлення помилок та інші – давно вже відпрацьовані як базові в діяльності української міліції-поліції.

Якщо ж проводити кореляцію між сучасною поліцією та іншими правоохоронними органами держави, то слід брати до уваги й більш розширені підходи до переліку основних і супутніх принципів, серед яких, як зазначає І. А. Григоренко, знаходяться базові принципи діяльності тієї ж поліції Німеччини. Це, наприклад, *загальносоціальні* (гуманізм, демократизм, соціальна справедливість) та *спеціальні принципи* (верховенство права; законність; добропорядність громадян; рівність усіх перед законом; гласність; взаємодія з органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, населенням; професіоналізм і компетентність; незалежність суб'єктів правоохоронної діяльності) [4, с. 25].

Таку саму наукову позицію підтримують Ю. А. Ведерников, С. Д. Гусарев, М. І. Козюбра, А. М. Колодій, І. Л. Невзоров, О. Д. Тихомиров, T. Feltes, E. Rebscher, R. Schulte та інші вітчизняні та іноземні вчені.

Однак, незважаючи на те, що в наукових працях означених вчених сукупно розглянуто загальний перелік досліджуваних принципів діяльності, що застосовується правоохоронними органами всього світу, стосовно конкретної діяльності української поліції, з числа можливих, він є достатньо великим, до того ж враховуючи певну її «молодість». Тому вважаємо застосовуваний у ст.

6–11 закону України «Про Національну поліцію» перелік принципів сьогодні цілком достатнім. На це вказують і фахівці з числа міжнародних експертів ОБСЄ.

Наприкінці слід наголосити на особливій важливості для діяльності української поліції такого принципу, як Community Policing – стратегії поліції, що передбачає активну взаємодію поліцейських з місцевим населенням, робочим правилом якого фактично взято гасло «The police are the public and the public are the police!» (поліція для громади і громада для поліції) [5]. До того ж це дуже своєчасно переносить акцент із загальновизнаного поняття взаємодії громадськості з населенням на широко визнану та більш ефективну взаємодію поліції та населення.

Такий підхід до побудови принципів діяльності сучасної української поліції є цілком перспективним і виваженим та потребує подальшого відпрацювання.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію: закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Офіційний вісник України*. 2015. № 63. Ст. 2075.
2. Про міліцію: закон України від 20.12.1990 № 565-XII. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 4. Ст. 20.
3. Основні принципи діяльності поліції зарубіжних країн // Навчальні матеріали онлайн: сайт. URL: http://pidruchniki.com/1016052058834/pravo/osnovni_printsipi_diyalnosti_politsiyi_zarubizhnih_krayin (дата звернення: 17.11.2016).
4. Григоренко І. А. Принципи правоохоронної (поліцейської) діяльності в Україні та Німеччині. *Наше право*. 2013. № 7. С. 24–30.
5. Юрчик І. «Community Policing» або поліцейська діяльність, орієнтована на громаду // Відкритість правоохоронної системи: сайт програми/Асоц. укр. моніторів дотримання прав людини в діяльності правоохорон. органів. 27.07.2015. URL: <http://police-access.info/2015/07/community-policing-abo-politsejska-diyalnist-orijentovana-na-hromadu/> (дата звернення: 17.11.2016).

Одержано 17.11.2016